

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції

25 листопада 2021 року

Маріуполь – 2021

Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Сучасні тенденції організації життєвого простору особистості»

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Секція I. Психологія життєвого простору сучасної особистості.

Секція II. Соціально-психологічні, педагогічні, соціологічні аспекти організації життя й життєздійснення особистості.

Секція III. Життєтворчість як практика освоєння та конструювання соціокультурного простору.

Секція IV. Особливості організації життєвого простору та стратегії життєздійснення як предмет психологічних досліджень й практик.

ОРГАНІЗАТОР КОНФЕРЕНЦІЇ

Маріупольський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету – Олена Булатова, докторка економічних наук, професорка, перша проректорка МДУ.

Співголова оргкомітету – Олена Стуліка, кандидатка психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Члени оргкомітету:

Лілія Тищенко – кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Олена Попович – докторка філософських наук, професорка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Людмила Варава – кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Вікторія Харитинюк – старша викладачка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Анастасія Вагабова – асистентка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Ірина Пархоменко – асистентка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Світлана Дьяченко – асистентка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Затверджено на засіданні кафедри практичної психології (протокол № 5 від 14.12.2021).

СПІВОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Мукачівський державний університет
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей.

УДК 159.923
С 91

Сучасні тенденції організації життєвого простору особистості: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, м. Маріуполь, 25 листопада 2021 р. / Маріуп. держ. ун-т ; за заг. ред. О. Стуліки – Маріуполь: МДУ, 2021. – 115 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасні тенденції організації життєвого простору особистості», яка відбулася 25 листопада 2021 року з ініціативи кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь науковці, фахівці у галузі психології, науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти, аспіранти, докторанти України.

У збірнику зібрані матеріали, присвячені теоретичному та емпіричному дослідженню питань психології життєвого простору сучасної особистості.

Видання адресоване науковцям, фахівцям у галузі психології, здобувачам та усім, хто цікавиться сучасними проблемами організації життєвого простору.

© МДУ, 2021

© Кафедра практичної психології, 2021

метаморфозам у структурі всього суспільства, накладають відбиток на поведінкові стандарти і навіть змінюють менталітет.

Висновки. Таким чином, внаслідок трансформації життєвого простору з'являються нові соціальні норми, нова система цінностей, нові пізнавальні та практичні пріоритети, їх роль у суспільному устрої виявляється тим безпосереднім впливом, за яким ці цінності здатні впливати на соціальну поведінку людини.

Динис Анастасія
студентка ОС «Магістр»
Мукачівський державний університет
науковий керівник: Штих Ірина
кандидат психологічних наук, старший викладач
Мукачівський державний університет

УДК 159.922.7:364.63:373(043.2)

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Розбудова системи освіти відбувається у складних соціокультурних умовах та в ситуації загострення негативних явищ в освітньому середовищі. Сучасний життєвий контекст не виключає явища насильства з процесів навчання і виховання. Зокрема, майже в кожному закладі освіти існує проблема булінгу. Булінг (bullying, від англ. bully – хуліган, забіяка, задирака, грубіян, насильник) – це форма психічного насильства у вигляді утиску, дискримінації, цькування, бойкоту, дезінформації, псування особистих речей, фізичної розправи тощо. Це поняття означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного та психічного) з боку дитини або групи до іншої дитини або інших дітей, які не здатні захистити себе в даній ситуації.

Дослідження впливу насильства на особистість в ранньому юнацькому віці, коли образ Я як продукт самосвідомості проходить важливий етап розвитку є особливо актуальним. В цей віковий період вплив будь-якого виду насильства накладає на особистість свій відбиток. Дослідження самого феномену насильства в освітньому середовищі, його витоків, форм і причин, є особливо актуальним у зв'язку з тим, що воно здатне руйнувати безпеку освітнього середовища і негативним чином позначатися на побудові міжособистісних відносин між суб'єктами освітнього процесу та розвитку особистості того, хто навчається.

Метою дослідження є вивчення психолого-педагогічних умов запобігання булінгу та особистісних характеристик учнів – учасників булінгу. Об'єкт дослідження – явище булінгу в закладах освіти. Предмет дослідження – психолого – педагогічні умови запобігання булінгу в закладах освіти.

Результати емпіричного аналізу проблеми. Проведене нами емпіричне дослідження із використанням авторської анкети, методик визначення рівня агресії, стратегій поведінки в конфлікті, суб'єктивного локусу контролю

показало, що ситуація булінгу в освітньому середовищі носить тривалий і систематичний характер і проявляється в таких формах як приниження, плітки, інтриги, загрози, а часом вчинення булінгу стається під час перерви або до і після уроків. За нашими даними акт булінгу спостерігали 71% опитуваних дівчат і 46,6% хлопців. Найбільше актів булінгу діти спостерігали в шкільному приміщенні, на шкільному подвір'ї, в приміщенні класу. Безпосередню участь у булінгу брали участь 7,1% дівчат і 40% хлопців. Жертвами булінгу визнали себе 21,4% дівчат і 13,3% хлопців. У безпеці в своєму класі почувають себе 64,3% дівчат і 86,7% хлопців. Отже, шкільне середовище є менш безпечним саме для дівчат.

Виявлено, що дівчата більш толерантні до прояву насильства, ніж хлопці. 43% вказало, що жертва може бути сама винна у скоєнні над нею булінгу. Серед хлопців цей показник 13%. Щодо проявів агресії, то частіше в даному середовищі практикується підозрілість, фізична та вербальна агресія, роздратування, найменше – почуття провини. Проте ці показники на середньому рівні, а не на високому. Індекс ворожості вищий у дівчат, як і індекс агресивності. За шкалою інтернальності ми виявили, що існує кореляція між індексом інтернальності й показником вербальної агресії у даній вибірці. Отже, агресія переважно проявляється приховано, внутрішньо – роздратуванням, образою, вербальною агресією, почуттям провини. Щодо стилів поведінки в конфлікті, то у нашій вибірці переважає компроміс, а найменше – суперництво.

Ми виявили однозначно гендерні відмінності у ставленні до насильства в освітньому середовищі. Гендерні стереотипи також нерідко стають причиною насильства в освітній організації. Для хлопчиків-підлітків характерно слідування традиційно прийнятним гендерним стереотипам про те, що якщо вони хочуть бути прийнятими спільнотою однолітків, потрібно бути сильним, владним і жорстоким. А ось уявлення про те, яка поведінка відповідає поняттю «норма», а яке є відхиленням, у них недостатньо сформована.

Висновки. Отримані дані не доводять на пряму схильність до булінгу у осіб досліджуваної вибірки, проте вказують на особливості психічної організації дітей, на їх поведінкові патерни та ризики віктимізації. У будь-якому разі профілактична робота із запобігання булінгу та насильству в школі є необхідною у сучасному освітньому середовищі. Пріоритетними напрямками роботи психолога зі школярами повинні стати: зниження проблемних переживань «жертв» в області взаємин з однолітками і протилежної статі, власної особистості і школи; розвиток адекватного розуміння себе, адекватної самооцінки; розвиток умінь у пізнанні інших людей, підвищення впевненості в собі в соціумі, формування навичок оволодіння своїм емоційним станом, зняття емоційної напруги.

Рівень віктимізації і поширеність насильства в шкільному середовищі можна значно знизити, проводячи систематичну роботу по подоланню агресії і булінгу в шкільному середовищі, враховуючи соціокультурні чинники, гендерні

та статевої відмінності шкільного клімату, норм і правил поведінки, культури спілкування дорослих з дітьми та підлітками.

Перспективними напрямками подальшого дослідження проблеми є: вивчення мотиваційних, ціннісних особливостей учасників булінгу; дослідження кібербулінгу; уявлень батьків про ситуацію булінгу в освітньому середовищі; дослідженні ситуації булінгу з боку учнів щодо вчителя; дослідження психологічних характеристик вчителя та ін.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>